

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมือง คือ ปรากฏการณ์ของสภาพการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อรองรับการ พัฒนาตัวตน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้เมืองมีความซับซ้อน ความหลากหลายมิติ (MULTI DIMENSION) ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อันซับซ้อน (COMPLEXITY) ความเป็นพลวัต (DYNAMIC) ส่วนย่านและชุมชนเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของเมือง โดยย่านที่มีเอกลักษณ์และ ชุมชนที่ดี จะเป็นตัวส่งเสริมให้เมืองมีความน่าอยู่ โดยระดับเมือง ย่าน ชุมชน ต่างมี ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แต่การพัฒนาการอาจสอดคล้องกันหรือขัดแย้งกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การวางแผนและแนวทางในการพัฒนาในแต่ละระดับ

การพัฒนาเมืองที่ดีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเมือง ทำให้การวางแผนทางการพัฒนาตั้งแต่ ระดับเมือง ย่านและชุมชนต้องมีความสัมพันธ์กัน โดยพัฒนานั้นต้องมีความยั่งยืน ซึ่ง ประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่ ความเสมอภาคทางสังคม ความกลมกลืนกับธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจที่ดี และรักษาคุณค่า เอกลักษณ์ที่ดีของย่าน ตลอดจนความสามัคคีและความ รับผิดชอบในระดับชุมชน ซึ่งการจะพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนได้นั้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจ เกี่ยวกับวิวัฒนาการเมือง ย่านและชุมชน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์สภาพเมือง ย่านและชุมชน อย่างถูกต้อง

โดยปัจจุบันจังหวัดนครสวรรค์ ชุมชนแม่น้ำที่สำคัญในอดีต และเป็นเมืองที่มีประวัติ ความเป็นมาอันนับแต่ก่อนสมัยสุโขทัย จึงเป็นแหล่งที่มีประชาชนหลากหลายเชื้อชาติถือได้ว่า เป็นจังหวัดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการคมนาคมขนส่งที่สำคัญมาตั้งแต่อดีต จึงทำให้เป็น จังหวัดที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ โดยภายในจังหวัดมีความเพียบพร้อมของระบบโครงสร้าง พื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีการพัฒนาทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมอย่าง รวดเร็ว เป็นเหตุผลให้จังหวัดนครสวรรค์มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีบทบาททางด้านการ ปกครอง ด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นตามลำดับ ทำให้มีประชาชนจากจังหวัดข้างเคียงและจังหวัดต่าง ๆ หลั่งไหลเข้ามาในจังหวัดนครสวรรค์เพิ่มขึ้นทุกปี

เป็นเหตุให้เมืองนครสวรรค์หรือปากน้ำโพ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทำให้ลักษณะ ทางสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งลักษณะทางกายภาพเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจส่งผลทั้งในด้านบวกและด้านลบ คือเศรษฐกิจภายในเมืองอาจดีขึ้น

แต่ทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับย่าน ระดับชุมชน ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยสังเกตได้จากย่านการค้าเก่าของเมืองเริ่มซบเซา หรือชุมชนเก่าได้ลดบทบาทลงไปเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนลดน้อยลง ซึ่งหากปล่อยให้เกิดปัญหาเช่นนี้ต่อไป ก็อาจส่งผลให้เมืองนครสวรรค์ขาดเอกลักษณ์ของความเป็นย่านหรือเกิดความเสื่อมโทรมภายในชุมชน และปัญหาดังกล่าวก็จะมีการก่อร่างสร้างตัวเพิ่มมากยิ่งขึ้น จนปัญหาเหล่านั้นยากที่จะแก้ไขหากขาดความสนใจในการศึกษาถึงปัญหาและการแนวทางการพัฒนาย่านและชุมชน ภายในเมืองนครสวรรค์

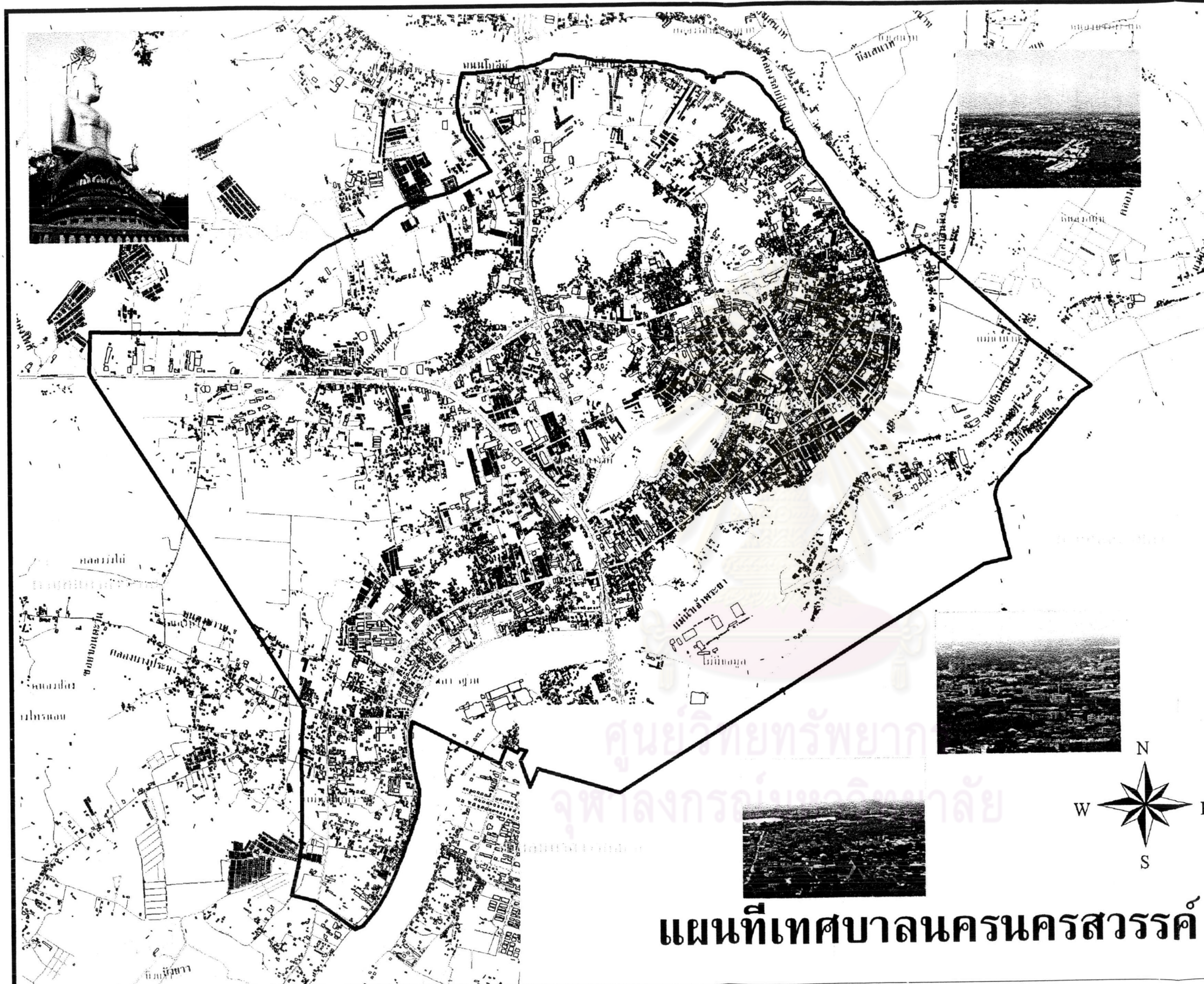
ดังนั้นจากที่เมืองนครสวรรค์ เป็นเมืองที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและเป็นเมืองที่มีบทบาทหลายด้าน มีความเป็นย่านและชุมชนที่ซับซ้อนภายในเมือง จึงสมควรแก่การศึกษา วิวัฒนาการของเมือง ย่านและชุมชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจากอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างเป็นระบบในด้านเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับย่านและชุมชน เมืองนครสวรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์เมืองที่ถูกต้อง ตลอดจนการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งสามารถนำข้อมูลที่ได้ทำการศึกษา ไปเป็นแนวทางในการคาดการณ์แนวโน้ม การพัฒนาการของเมืองนครสวรรค์อย่างยั่งยืนในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.ศึกษาวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของเมืองนครสวรรค์ ตลอดจนบทบาทของเมืองนครสวรรค์
- 2.ศึกษาสภาพปัจจุบันด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านกายภาพ ของย่านและชุมชนเมืองนครสวรรค์
- 3.วิเคราะห์ถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านกายภาพที่เกิดขึ้น ภายในย่านและชุมชนของเมืองนครสวรรค์ ตลอดจนแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
- 4.เสนอแนะแนวทางการพัฒนา เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายแนวทางการพัฒนาเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพ

1.3 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

- 1.ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา อยู่บริเวณในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งมีเนื้อที่ 27.87 ตารางกิโลเมตร ดูรูป(แผนที่ 1.1)

แผนที่เทศบาลนครนครสวรรค์

แผนที่ 1.1 แสดงขอบเขตพื้นที่ศึกษา และลักษณะทางกายภาพ

หัวข้อ	แนวทางการพัฒนาย่าน และชุมชนเมือง นครสวรรค์
แผนที่แสดง	แผนที่ 6.3 แสดงย่านที่ได้รับการวางแผน พัฒนา ภายในเมืองนครสวรรค์
สัญลักษณ์	<ul style="list-style-type: none"> ขอบเขตพื้นที่ศึกษา แม่น้ำ, ลำคลอง กลุ่มอาคาร ถนน
ที่มา	สำนักงานผังเมืองเทศบาลนครนครสวรรค์
ภาควิชา	การวางแผนภาคและเมือง
คณะ	สถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบัน	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.ขอบเขตของเนื้อหาที่จะทำการศึกษา

- 2.1 วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานชุมชนต่างๆ ของเมืองนครสวรรค์ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน
- 2.2 ลักษณะความเป็นย่านและชุมชน ภายในเมืองนครสวรรค์
- 2.3 สภาพทางกายภาพและปัญหา ของเมืองนครสวรรค์
- 2.4 เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในพื้นที่กรณีศึกษา โดยใช้ความรู้ทางด้านการวางผังเมือง

1.4 วิธีการศึกษา

1.การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาแบ่งพื้นบานข้อมูลออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

ข้อมูลปฐมภูมิ ศึกษาโดยการสำรวจภาคสนาม (Field Servey)

- จากการศึกษาข้อมูล
- จากการสัมภาษณ์ ประชาชนที่อาศัยมาตั้งแต่อดีต

ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาโดยการเก็บรวบรวมจากหน่วยงานของรัฐ

2.นำข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ มาวิเคราะห์โดยอ้างอิงจากแนวความคิดและหลักวิชาการทางผังเมือง

3.ศึกษาแนวทางการพัฒนา ตลอดจนนโยบายการพัฒนาเมือง ซึ่งมีความเป็นไปได้ โดยผลการศึกษาจะเสนอออกมาในลักษณะการบรรยาย แผนภูมิ แผนที่และตาราง

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ทราบถึงวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานของเมืองนครสวรรค์ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ และทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ

2.ทราบถึงสภาพปัจจุบัน บทบาทที่สำคัญของเมืองและปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและกายภาพ

3.ทราบถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ของชุมชนเมืองนครสวรรค์ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาเมือง เพื่อรองรับการเจริญเติบโตในอนาคต

4.เป็นข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำไปกำหนดนโยบายการพัฒนาเมือง ได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับย่านและชุมชน

1.6 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาเมือง ย่านและชุมชน ภายในเขตพื้นที่เทศบาลนคร นครสวรรค์

1.ศึกษาถึงวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของเมืองนครสวรรค์จากอดีต ในสมัยเริ่มก่อตั้งเมืองจนถึงปัจจุบัน ในรูปแบบขององค์ประกอบชุมชน สภาพทางกายภาพ วิถีชีวิตของผู้คน รวมถึงภาพลักษณ์ของย่าน ในพื้นที่เมืองในมุมมองของคนในพื้นที่ ช่วงเวลาของการก่อรูปของชุมชนและที่มาของย่าน ความสัมพันธ์ในระดับต่าง ๆ โดยการแบ่งช่วงเวลา ใช้ปัจจัยที่ส่งผลให้เห็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและลักษณะการตั้งถิ่นฐานภายในเมืองอย่างชัดเจน สามารถแบ่งเป็นช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ดังนี้

- ช่วงแรก ช่วง(พ.ศ.6 - พ.ศ.2447) เป็นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความ เป็นมาของเมือง การเริ่มตั้งถิ่นฐาน
- ช่วงที่ 2 ช่วง(พ.ศ. 2448 - พ.ศ.2507) เป็นช่วงที่มีการเดินทางโดยรถไฟและ การเดินทางโดยรถยนต์เข้ามา ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานบน บกมากขึ้น
- ช่วงที่ 3 ช่วง(พ.ศ.2508- พ.ศ.2548) เป็นช่วงที่ต่อเนื่องมาจากยุคถนนตัดผ่าน โดยเมืองนครสวรรค์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตริมน้ำ มาเป็นวิถีชีวิตบนบก ซึ่งทำให้ย่านและชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงตาม ไปด้วย
- ช่วงที่ 4 ช่วง(พ.ศ. 2548 และแนวโน้มในอนาคต) เป็นช่วงที่เมืองมีความสำคัญ ของภาคเหนือตอนล่าง และแผนนโยบายที่ส่งผลต่อเมืองนครสวรรค์ โดยการ วิเคราะห์คาดการณ์ จากข้อมูลในอดีตถึงปัจจุบัน

2.ศึกษาความเชื่อมโยงในระดับเมือง ระดับย่าน จนถึงระดับชุมชน ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะด้านกายภาพ

3.วิเคราะห์เมือง ความเป็นย่าน และชุมชน รวมถึงกิจกรรมที่สำคัญแต่ละช่วงเวลา และ สังเกตแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

4.วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น เพื่อวางแนวทางการพัฒนาเมืองนครสวรรค์ โดยใช้หลักการ ทางด้านการวางผังเมือง จากที่ได้ศึกษามา

1.7 วิธีดำเนินการศึกษา และขั้นตอนการดำเนินงาน

1.ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ของความเป็นย่าน และการตั้งถิ่นฐาน วิวัฒนาการชุมชน ความเป็นชุมชน องค์ประกอบชุมชน และกระบวนการเปลี่ยนแปลงของเมือง

2.เก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ทำการศึกษาประกอบด้วย

- ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวกับเมืองนครสวรรค์ในอดีต ประวัติศาสตร์ของเมืองในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เห็นรูปแบบความเป็นมาของเมือง นครสวรรค์ โดยค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง ศึกษาพื้นที่ ทางด้าน แผนที่ และภาพถ่ายทางอากาศในแต่ละช่วงเวลา เพื่อเปรียบเทียบถึง การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่
- ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการออกสำรวจภาคสนาม บันทึกข้อมูลทางกายภาพ การใช้ที่ดิน ลักษณะอาคารที่เป็นอยู่ ทั้งในอดีตและในปัจจุบัน การเข้าถึง การสัญจร ความสัมพันธ์ของย่านแต่ละย่าน การรวมกันเป็นชุมชนแต่ละประเภท ตั้งข้อสังเกตถึง ภาพลักษณะในแต่ละย่าน จากการสังเกตโดยตนเอง ถึงการใช้ชีวิต และบรรยากาศของพื้นที่
- จัดลำดับความสัมพันธ์ จัดระเบียบข้อมูล จำแนกแยกข้อเหมือน และ แตกต่าง เป็นการบันทึก ในลักษณะของรูปแบบ การใช้ที่ดิน ประเภทของอาคาร และ กิจกรรม แผนที่ ให้สะดวกต่อการวิเคราะห์
- รวบรวมข้อมูลทุก ๆ ด้าน ทำการวิเคราะห์ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งความเชื่อมโยงในระดับต่าง ๆ และนำทฤษฎีที่ศึกษาในข้างต้น มาประกอบการวิเคราะห์ ในเป็นพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการพัฒนา ที่สะดวก และรวดเร็ว ยิ่งขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.8 ขั้นตอนการศึกษา

ทฤษฎีและแนวความคิด ที่เกี่ยวข้อง	สำรวจสภาพปัจจุบัน	รวบรวมข้อมูลและแผนที่ต่าง ๆ
-------------------------------------	-------------------	-----------------------------

ศึกษาความเชื่อมโยงย่านและชุมชน กับสภาพการ
ตั้งถิ่นฐานในระดับต่าง ๆ การก่อรูปเมืองเทศบาล
นครนครสวรรค์ กับการตั้งถิ่นฐานในระดับต่าง ๆ
ตั้งแต่อดีตจนถึงสภาพปัจจุบัน

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของ
ความเป็นมาของเมือง ย่านและชุมชน
ที่ยังคงมีความโดดเด่น และควรค่าแก่
การพัฒนาตั้งแต่อดีตจนถึงสภาพ
ปัจจุบัน

สรุปความเป็นเมือง ย่านและชุมชน
ภายในเทศบาลนครนครสวรรค์
รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น และ
คาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง
ในอนาคต

เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาที่
เกิดขึ้น โดยใช้ความรู้ที่มีทางด้านผัง
เมืองสรุป และข้อเสนอแนะ